

عوامل تاثیر گذار بر قابلیت تحمل ریسک و مدل پذیری آن

نویسندگان: مارال منادیا

بهزاد مستوفی

محمدحسین صبحیه

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

چکیده

ریسک واژه‌ای است که اغلب نادرست برداشت می‌شود و بیشتر مدیران پروژه سعی بر حذف آن دارند در حالی که ریسک‌پذیری بالاتر به شرکت‌هایی که قابلیت تحمل آن ریسک‌ها را دارند فرصت‌های بیشتری برای پیشرفت در اختیار می‌گذارد. در این مقاله انواع واکنش‌ها و رویکردهای افراد و سازمان‌ها در هنگام مواجهه با ریسک بررسی شده و به بحث در مورد عوامل موثر بر درجه ریسک‌پذیری افراد، مدیران و سازمان‌ها می‌پردازد. در پایان نیز نحوه تشخیص و پیش‌بینی رفتار افراد و سازمان‌ها در هنگام مواجهه با ریسک و امکان مدل‌سازی آن مورد بحث قرار می‌گیرد.

رویکردها و گزینش افراد در سطوح مختلف سازمانی تاثیرگذار باشد. [۹]

باید در ابتدا تشخیص داده شود که چه ریسک‌هایی در پروژه وجود دارد و آنها را اولویت‌بندی کرد در این صورت بهتر می‌توان تشخیص داد که چه ریسک‌هایی در تحمل پروژه است و کدام یک را باید کاهش داد. پذیرش این امر که تحمل ریسک در چرخه حیات پروژه رفتاری دینامیک دارد برای خیلی از ذی‌نفعان پروژه مشکل است و این امر برای پروژه خیلی هزینه‌بر خواهد بود. توجه به درجه ریسک‌پذیری سازمان می‌تواند در استفاده بهینه از منابع کمک شایانی کند زیرا سازمان درک بهتری از موقعیت خود و حدود ریسک‌هایی که قابل جبران می‌باشد به دست می‌آورد. [۱۰]

یک فرد در جایگاه مدیریت
منابع انسانی به دلیل اینکه با
انسان روبه‌رو می‌باشد و انسان
ها رفتاری دینامیکی دارند باید
قابلیت ریسک‌پذیری بالاتری
داشته باشد

فرایند شناخت تحمل ریسک به معنای شناخت و بررسی ریسک‌های موجود است و درجه‌ای از ریسک‌پذیری است که یک شرکت یا فرد می‌تواند تحمل کند و خود را با آن سازگار کند بدون آن که دچار زیان‌های جبران‌ناپذیر گردد [۱].
واژه تحمل ریسک معمولاً بد برداشت شده یا در نظر گرفته

نمی‌شود. تحمل ریسک قسمت مهمی از برنامه‌ریزی مدیریت ریسک می‌باشد. باید به این نکته توجه نمود که تمامی ریسک‌ها را نمی‌توان کنترل نمود و سازمان‌ها خصوصاً آنهایی که با پروژه‌های ریسک‌پذیرتری مواجه هستند باید قابلیت تحمل ریسک خود را افزایش دهند. ولی بدون آنالیز

ریسک‌های موجود نمی‌توان حدود ریسکی را که یک سازمان می‌تواند تحمل کند بدون آن که دچار زیان‌های جبران‌ناپذیر گردد سنجید. لذا به این دلیل که بررسی تحمل ریسک در ابتدای پروژه بدون شناخت ریسک‌های موجود نمی‌تواند انجام پذیرد و در مراحل بعدی به علت وجود متغیرهای بسیار زیاد و نیاز به تحلیل رفتار دینامیک تحمل ریسک در طول چرخه حیات پروژه، وقت‌گیر بودن آن، بررسی تحمل ریسک در مراحل بعدی اجرا به فراموشی سپرده می‌شود. [۲-۱]

ریسک یک احتمال است که نتایج آن می‌تواند سود یا ضرر باشد. شرکت‌هایی که تحمل ریسک بالاتری دارند فرصت‌های بیشتری برای پیشرفت به دست می‌آورند. [۳]
تشخیص ریسک برای کسانی که تصمیمات اساسی را در شرکت‌ها می‌گیرند امری مشکل است. زیرا ریسک لمس‌پذیر یا دیدنی نیست و برداشت اشخاص از آن مختلف است و درجه تحمل ریسک‌پذیری افراد نیز متفاوت می‌باشد. [۷-۴]
ویلمن و سیرکو [۸] ریسک را به دو شاخه تقسیم کرده‌اند. یک ریسکی که به مدیران پروژه بر می‌گردد و دیگر ریسک حرفه‌ای.

ریسک مدیران پروژه عدم اطمینان به رسیدن به اهداف پروژه در زمان و هزینه با کیفیت مورد نظر می‌باشد. ریسک حرفه‌ای به عدم اطمینان به موفقیت و پیشرفت در کارهای آینده اشاره دارد و در بیشتر موارد به این ریسک توجه زیادی نمی‌شود. [۸]
در شرکت‌ها با تکنولوژی‌های متفاوت نیاز به کارکنانی با درجات مختلفی از ریسک‌پذیری می‌باشد. تشخیص عوامل موثر بر ریسک‌پذیری افراد و شرکت‌ها می‌تواند در انتخاب صحیح

رفتارهای مختلف در خصوص ریسک‌پذیری

جواب ثابتی برای این که چگونه ریسک را مدیریت کنیم وجود ندارد و تمام مدیران باید خود را برای رویارویی با حدی از ریسک آماده نمایند. تصمیم‌گیری در این خصوص بستگی به خصوصیات تحمل ریسک مدیر دارد. سه نوع طبقه‌بندی در این خصوص وجود دارد:

- برخی ریسک‌گیرند، برخی نسبت به ریسک بی‌تفاوت می‌باشند و بعضی دوستدار ریسک یا طرفدار ریسک هستند. [۱۱]
- مدیران ریسک‌گریزمعتقد هستند که هر ریسکی باید تحت کنترل درآمد و تمام ریسک‌ها منفی هستند و چون اطلاعات کافی در خصوص ریسک‌ها وجود ندارد و هر مساله باید تجزیه و تحلیل شود و این امر نیاز به زمان دارد. مدیران پروژه به شدت مستعد هستند که ریسک‌گیر باشند. در ذهن بسیاری از آنها پی آمد هر احتمالی زیان آور است. آنها غافل هستند که ریسک‌پذیری جز لاینفک هر نوآوری و پیشرفتی می‌باشد.
- برخی از مدیران بدون بررسی ریسک‌های موجود بی‌جهت خوش‌بین هستند در حالی که در ابتدا باید ریسک‌ها را شناسایی کرد و توان سازمان را برای تحمل ریسک و پاسخ به آن سنجید.
- برخی از مدیران با توجه به شرایط موجود ریسک‌ها را شناسایی کرده و توان سازمان را می‌سنجند و با ریسک-

پذیری خود به فرصت‌ها پاسخ می‌دهند و مسیر ترقی سازمان را هموار می‌نمایند.

سازمان و ریسک پذیری

ریسک‌پذیری یک سازمان را می‌توان از سه جنبه مورد مطالعه قرارداد. شرکت، مدیر پروژه و ذی‌نفعان. تحمل ریسک‌پذیری یک سازمان با توجه به توان مالی سازمان و تنوع پروژه‌های در دست اجرا تغییر می‌کند. در خصوص مدیر پروژه بستگی به خصوصیات پروژه در دست اجرا و محیط سازمان و در مورد ذی‌نفعان بستگی به اهداف آنها دارد. [۹؛ ۱].

در یک پروژه محدودیت‌های زمان و هزینه و عملکرد می‌تواند فاکتورهای موثر بر ریسک-پذیری عوامل مختلف سازمان باشد. باید توجه کرد که چرا تحمل ریسک-پذیری یک سازمان مهم می‌باشد.

عوامل درونی و بیرونی بسیاری بر ریسک‌پذیری یک سازمان موثر می‌باشد که باید توسط ذی‌نفعان کلیدی پروژه شناسایی شود. باید تعیین شود که چه ریسک‌هایی را سازمان در کدام سطح سازمانی باید پذیرا شود. با توجه به ساختار سازمان و جایگاه فرد در آن نیاز به افراد

مختلف با درجات ریسک‌پذیری متفاوت می‌باشد. در سازمان‌های ارگانیک که با محیطی پویا مواجه هستند نیازمند مدیرانی با ریسک‌پذیر بالا می‌باشد. در سازمان‌های وظیفه‌ای که با تکنولوژی تکراری روبه‌رو هستند این نیاز کمتر احساس می‌شود. در گذار بین سازمان‌های وظیفه‌ای به ماتریسی و سازمان‌های مکانیکی به ارگانیک با توجه به نیاز ساختار به مدیران باید آموزش داده شوند که ظرفیت ریسک‌پذیری خود را افزایش بخشند.

افراد در جایگاه‌های مختلف نیاز به ظرفیت ریسک‌پذیری متفاوتی دارند یک فرد در جایگاه مدیریت منابع انسانی به دلیل اینکه با انسان روبه‌رو می‌باشد و انسان‌ها رفتاری دینامیکی دارند باید قابلیت ریسک‌پذیری بالاتری داشته باشد. گروهی که مسئول R&D در شرکت می‌باشند نیز باید دارای همین ویژگی باشند ولی فردی در جایگاه مدیر مهندسی یک بیمارستان در طراحی سازه آن باید ریسک‌ها را تا حد ممکن کنترل نماید. به طور کلی می‌توان گفت نوع ساختار، تکنولوژی، محیط، پیچیدگی، اندازه، هدفها، تعداد

کارمندان، سابقه سازمان، درآمد، سرمایه اولیه، موسس سازمان، سطح تحصیلات کارمندان و هیئت مدیره، محیط رقابتی کار، امکان استفاده از وام‌ها و غیره از عواملی هستند که می‌تواند بر ریسک‌پذیری یک سازمان تاثیرگذار باشد. هرچه تکنولوژی پیشرفته‌تر، محیط پویاتر و پیچیدگی در یک سازمان بیشتر باشد، باید از کارمندانی با ظرفیت ریسک‌پذیری بالاتر استفاده نمود. [۱۲؛ ۹؛ ۱]

عوامل و شرایط تاثیرگذار بر ریسک‌پذیری افراد

سن، جنس، تحصیلات، درآمد، سلامتی، افراد وابسته به فرد و کار و درآمد شخصی از عوامل تاثیرگذار بر تحمل ریسک‌پذیری افراد هستند.

افرادی که به صورت گروهی کار می‌کنند ریسک‌پذیرتر هستند.

- افراد جواتر به دلیل سالیان بیشتری که برای جبران خسارت‌ها پیش‌رو دارند ریسک‌پذیرتر می‌باشند.

- تحقیقات نشان می‌دهد که مردان بیشتر از زنان ریسک‌پذیر هستند. البته این در شرایطی است که زنان وابستگی‌های بیشتر و درآمد و اموال کمتری نسبت به مردان در اختیار دارند.

- میزان تحصیلات با تحمل ریسک رابطه‌ای مستقیم دارد به طوری که با افزایش تحصیلات ظرفیت افراد برای تحمل ریسک افزایش می‌یابد.

- سلامتی و درآمد افراد تاثیر مثبت بر تحمل ریسک‌پذیری دارد چنانچه می‌توان گفت که افراد سالم با درآمدهای بالا درجات بالاتری از تحمل ریسک را دارند. لازم به ذکر است که افراد بیمار [روحی و جسمی] تمایل بالاتری به بخت‌آزمایی دارند که به این نوع ریسک‌پذیری با توجه به توصیفی که از واژه تحمل ریسک در بالا آوردیم ریسک‌پذیری بیمار (Seek risk) گفته می‌شود.

- وضعیت فرد از نظر وضعیت خانواده (افراد وابسته به فرد)، متاهل یا مجرد بودن بر تحمل ریسک‌پذیری افراد تاثیر پذیر است به نظر می‌رسد که افراد مجرد ریسک‌پذیری بالاتری دارند (نظرات متفاوتی در این خصوص وجود دارد).

به طور کلی می‌توان گفت نوع ساختار، تکنولوژی، محیط، پیچیدگی، اندازه، هدفها، تعداد کارمندان، سابقه سازمان، درآمد، سرمایه اولیه، موسس سازمان، سطح تحصیلات کارمندان و هیئت مدیره، محیط رقابتی کار، امکان استفاده از وام‌ها و غیره از عواملی هستند که می‌تواند بر ریسک‌پذیری یک سازمان تاثیرگذار باشد

کردن برخی از متغیرهایی که تاثیر وزنی کمتری دارند، برای تحمل ریسک مدلی پیشنهاد کرد.

خلاصه و نتیجه گیری

عوامل تاثیرگذار بر تحمل ریسک پذیری افراد سن، جنس، تحصیلات، درآمد، سلامتی، افراد وابسته به فرد، کار و درآمد شخصی و ... می باشند و درخصوص سازمان ها از عوامل ساختار، تکنولوژی، محیط، پیچیدگی، اندازه، هدفها، تنوع پروژه های در دست اجرا، تعداد کارمندان، سابقه سازمان، درآمد، سرمایه اولیه، موسس سازمان، سطح تحصیلات کارمندان و هیئت مدیره، محیط رقابتی کار، امکان استفاده از وام ها و ... به عنوان فاکتورهای تاثیرگذار بر ظرفیت تحمل ریسک سازمان می توان نام برد.

تحمل ریسک به علت رفتار انسانی دینامیک آن موضوعی است که بسیار جای کار دارد. همان طور که ذکر شد مدلی کامل برای تحلیل تحمل ریسک پیشنهاد نگردیده است. اینکه آیا می توان رفتارهای فردی و سازمانی در هنگام مواجهه با ریسک را از قبل پیش بینی و یا مدل سازی نمود موضوعی است که اخیراً ذهن بسیاری از پژوهشگران را به خود معطوف نموده است.

مراجع:

1. Kwak, Y.H., and Laplace, K.S., Examining risk tolerance in project-driven organization. Technovation, vol.25, 2005, pp.691-695
2. Kwak, Y.H., perceptions and practice of project risk management. Proc PMI Global Congress North America, Maryland, sep. 18-25, 2003.
3. Ross, S.A., Some stronger measures of risk aversion in the small and in the large with applications. Econometrica, Vol. 49, 1981, pp.621-638.
4. Hanna, S., and Gutter, M., A theory based measure of risk tolerance. Proc. Academy of Financial Services (AFS) conference, 1998, pp.1-10.
5. Hallahan, T.A., Faff, R.W., McKenzie, M.D., An empirical investigation of personnel financial risk tolerance. Financial Services Review, vol. 13, 2004, pp.57-58.
6. Grable, J., and Lytton, R. H., Financial risk tolerance revised: the development of a risk assessment instrument. Financial services Review, vol. 8, 1999, pp.163-181.
7. Xiao, J.J., AlHabeeb, M.J., Hong, G.S., Haynes, G.w., Attitude toward risk and risk-taking behavior of business owning families.

• تحقیقات نشان می دهد که خانواده هایی که دارای کار و درآمد شخصی هستند ریسک پذیرتر می باشند.

• کسانی که خود یک موسسه را تاسیس نموده اند نسبت به کسانی که موسسه ای را خریداری کرده اند قابلیت تحمل ریسک بالاتری از خود نشان می دهند.

• سفیدپوستان نسبت به دیگر نژادها تحمل ریسک پذیری بالاتری از نظر فرهنگی دارند.

• از دیگر عوامل تاثیرگذار اطمینان از تامین بودن در دوره بازنشستگی، خانه شخصی، تعداد فرزندان و سن آنها را می توان نام برد. [۷؛۱۳؛۱۴-۴]

پیش بینی و مدل سازی تحمل ریسک

سازمان ها با توجه به توان مالی، تنوع پروژه های در دست اجرا و دیگر عوامل تاثیرگذار درجات مختلفی از تحمل ریسک را دارا می باشند. در سازمان ها با توجه به درجه تحمل ریسک آنان و در هر سطح و جایگاه سازمانی نیازمند به افرادی با درجه تحمل ریسکی متناسب با آن سمت هستند. پیش بینی و مدل سازی تحمل ریسک سازمان ها و به تبع آن رفتار انسانها در مواجهه با ریسک به برنامه ریزی مدیریت ریسک و انتخاب صحیح منابع انسانی کمک شایانی خواهد نمود. روش های مختلفی برای تشخیص درجه ریسک پذیری افراد ارائه شده است که چهار نمونه آن در زیر ذکر می گردد:

- سوال برای انتخاب بین گزینه های مختلف سرمایه گذاری
 - ترکیبی از سوالها درخصوص انتخاب گزینه ای بین گزینه های مختلف سرمایه گذاری و سوالهای عینی درخصوص فرد
 - شناسایی رفتار واقعی فرد
 - و سوالهایی فرضی با یک سناریوی دقیق تعیین شده [۴]
- درخصوص مدلی برای ریسک پذیری مطالعات زیادی شده است و مدل های بسیاری پیشنهاد شده ولی هیچ یک از آنها کامل نمی باشند [۱۶-۱۴؛ ۹؛ ۷-۵؛ ۱] می توان علت این امر را این طور بیان کرد که همان طور که بررسی شد تحمل ریسک افراد به متغیرهای بسیاری وابسته است که بسیاری از آنها مانند تاثیر سن بر ریسک پذیری به صورت خطی تغییر نمی کند و در مورد تاثیر برخی از آنها نظرات متفاوتی وجود دارد و بسیاری از آنها بر هم نیز تاثیر می گذارند.

می توان گفت که پیدا کردن مدلی کامل برای ریسک پذیری کاری مشکل می باشد و تنها می توان در شرایط خاص با ثابت فرض

Reviu, vol. 5, 1996, pp. 87-99.

15. (15) Callen, V.J., and Johnson, M., Some guideline for financial planner in measuring and advising clients about their levels of risk tolerance. Journal of personal finance, vol. 30, 2003, pp. 605-620.
16. (16) Wall, M.R., Corporate risk tolerance and capital allocation ; A practical approach to setting and implementing an exploration risk policy. Journal of Petroleum Technology, vol. 47, no. 4, 1995, pp. 307-311.

The Journal of Consumer Affairs, vol. 35, no. 2, 2001, pp. 307-325.

8. Willemon, D.L., and Cicero, J.p, The project manager anomalies and ambiguities. The Academy of Management Journal, vol. 13, no. 3, 1970, pp. 269-282
9. Integrated risk management (Implementation Guide).
10. Jarret, E. L, The role of risk in business decision- making, or how to stop worrying and love the bombs. Research Technology Management, vol. 43, no. 6, 2000, pp. 44-46 (3).
11. Kerzner, H., Project Management Case Study, John Wiley, 2003.

مارال منادی دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت پروژه و ساخت، دانشکده هنر و معماری دانشگاه شهید بهشتی، کارشناس ارشد مدیریت ساخت، دانشکده مهندسی عمران دانشگاه تهران است.

بهزاد مستوفی دانشجوی دکتر مدیریت مهندسی و ساخت دانشکده عمران و محیط زیست، دانشگاه ایالتی کارولینای شمالی است.

محمدحسین صبحیه استادیار و مدیر گروه مدیریت پروژه و ساخت، دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت مدرس است.

۱۲. طراحی ساختار سازمانی، سیدمحمد اعرابی، دفتر پژوهشهای فرهنگی، تهران، ۱۳۷۹

13. (13) Sung, J., and Hanna, s., Factors related to risk tolerance. Financial counseling and planning, vol. 7, 1996, pp. 11-20
14. (14) Schooley, D.K., and Wearden, D.D., Risk aversion measure: Comparing attitudes and asset allocation. Financial service

فرم اشتراک فصلنامه مدیریت پروژه

اطلاعات پرداخت حق اشتراک

مشخصات فردی

اطلاعات حق اشتراک:

حق اشتراک برای ۴ شماره سالیانه ۸۰/۰۰۰ ریال بوده که هزینه پست در حق اشتراک منظور شده است.

اطلاعات پرداخت

شماره فیش:

تاریخ واریز:

مبلغ:

نکات مهم

❖ اساتید و دانشجویان از ۲۰ درصد تخفیف در پرداخت حق عضویت برخوردارند.

❖ حق اشتراک را به حساب ۴۷۲۱۸۰۵۵ بانک تجارت شعبه ساعی کد ۳۵۸ واریز نموده و اصل فیش را به همراه فرم تکمیل شده به آدرس تهران، صندوق پستی ۳۳۱۳-۱۴۱۵۵ و یا به تلفکس ۸۸۳۰۳۹۳۶ ارسال نمایید.

❖ اشتراک به صورت Online از طریق وبگاه www.irpmj.com نیز امکان پذیر است.

نام و نام خانوادگی / نام سازمان:

نام محل کار:

عنوان شغلی:

سابقه کار در حوزه مدیریت پروژه:

۵-۱۰ سال

۱۰-۲۰ سال

۲۰ سال به بالا

مدرک تحصیلی:

کارشناسی

پایین تر از کارشناسی

دکتر

کارشناسی ارشد

رشته تحصیلی:

تلفن:

پست الکترونیکی:

آدرس پستی:

کد پستی: